

Maatregelen om kansongelijkheid te beperken

Dit artikel is de laatste bijdrage in een reeks van drie artikelen in Vakblad Profiel, gebaseerd op een recent onderzoek (Van der Velden 2015), waarin aandacht wordt gevraagd voor verschillen in studiesucces van jongens en meisjes in het mbo, hbo en wo. In dit artikel staan de verschillen in studiesucces tussen jongens en meisjes in het hoger onderwijs en de relatie met de leeromgeving centraal. Op grond van een literatuuronderzoek, een consultatie van buitenlandse experts en elf case studies (waarvan zeven in het hoger onderwijs) schetsen de onderzoekers een beeld van de verschillen in studiesucces, mogelijke verklaringen voor die verschillen en wat beleidsmakers (kunnen) doen om die verschillen te beperken.

Frans Kaiser en Renze Kolster

Verschillen in studiesucces tussen jongens en meisjes

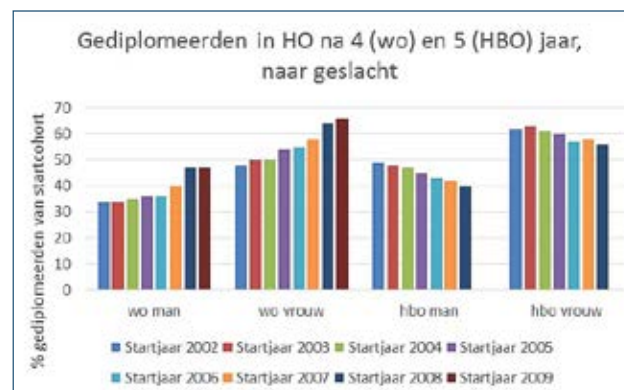
De Minister van OCW geeft in de Strategische Agenda van 2015 aan dat er een verschil is in studiesucces: 'Inmiddels nemen vrouwen niet alleen vaker dan mannen deel aan het hoger onderwijs, zij sluiten hun studie ook vaker succesvol af en studeren daarbij nog sneller af dan mannen' (Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap 2015, p.13).

Dat blijkt ook uit cijfers van het CBS waarin het rendement van mannen en vrouwen naast elkaar wordt gezet.

Het gender verschil verschijnsel is niet beperkt tot Nederland. In de Verenigde Staten en in het Verenigd Koninkrijk wordt ook de aandacht gevraagd door het groeiende gender gap (The Economist 2015, O'Malley 2016). In deze publicaties gaat het vooral over de achterstand van mannen bij de deelname aan hoger onderwijs, maar de gevolgen die de groeiende scheefheid in het gender evenwicht heeft voor de verschillen in studiesucces komen ook aan de orde.

Is het een probleem? Als bepaalde groepen studenten voortijdig en/of vaak uitvallen uit het hoger onderwijs dan wordt er op een systematische wijze talent verspild. Verspilling van talent is niet goed voor de ontwikkeling van onze kennismaatschappij en als de kans dat talent verspild wordt ongelijk verdeeld zijn over bepaalde groepen studenten dan kan dit nog extra negatieve maatschappelijke gevolgen hebben. Het houdt ook in dat hogeronderwijsinstellingen niet voldoende in staat zijn gebleken om bij de inrichting van het onderwijs die kansongelijkheid te beperken.

Zoals boven aangegeven signaleert de Minister van OCW het verschijnsel wel, maar in het vervolg is geen beleid geformuleerd om het verschil te verkleinen. Ook Nederlandse instellingsbestuurders zien wel dat er verschillen tussen jongens en meisjes zijn en dat die verschillen zich ontwikkelen, maar in het algemeen is dat niet iets waar men zich ernstig zorgen over maakt. Alleen bij veel pabo's (waar weinig jongens instromen) en bij technische opleidingen (waar weinig meisjes instromen) is er aandacht voor het probleem en probeert men er ook wat aan te doen. Bij alle andere opleidingen (ook bij veel opleidingen waar de balans jongens/meisjes erg scheef is zoals bij diergeneeskunde) staat dit onderwerp (nog) niet hoog op de agenda. Daarin staan de Nederlanders overigens niet alleen.

Bron CBS STATLINE, geraadpleegd mei 2016

Verschillen in studiesucces tussen jongens en meisjes in het HO en de relatie met de leeromgeving

Experts uit buitenlandse hoger onderwijssystemen vinden geslacht niet echt een relevante factor bij discussies over studiesucces. Alleen in Zweden, Ierland en enkele Balkanlanden staat het onderwerp hoger op de agenda. Daarbij moeten we aantekenen dat het Nederlandse rendementsdenken in Europa weinig navolging vindt en discussies over studiesucces elders nogal lauw worden gevoerd.

Verklaringen voor verschillen

Waardoor zijn de kansen op talentverspilling voor bepaalde groepen studenten en met name voor jongens groter dan voor andere? En wat kan een hogeronderwijsinstelling hier aan doen?

In de internationale literatuur over studiesucces (lees rendement, uitval en prestaties) komt gender regelmatig voor, maar de relatie tussen studiesucces en gender is vaak indirect. Daarom beschrijven we eerst de algemene verklaringen voor verschillen in studiesucces en zoomen daarna in op de rol van gender.

In de meest gangbare verklaringen staat de integratie van de student centraal. Hoe beter een student is geïntegreerd, hoe groter de betrokkenheid bij de studie zal zijn en hoe groter de kans dat de studie succesvol zal worden afgerond. Die integratie valt uiteen in twee delen: de sociale integratie en de academische integratie. Bij de sociale integratie gaat het om de con-

tacten met medestudenten en met docenten. Als een student zich 'thuis voelt' binnen de groep en in de contacten met de docent dan is er sprake van sociale integratie. Bij de academische integratie gaat het erom hoe goed kennis en vaardigheden (cognitief en niet-cognitief) van de student aansluiten bij wat de opleiding verwacht. Uit de literatuur komt naar voren dat achtergrondkenmerken van de student van invloed zijn op de integratie. Dit geldt voor de vooropleiding (kijk naar de discussie over de uitval onder mbo-doorstromers in het hbo) maar ook voor de sociale achtergrond (bijv. inkomen en opleiding van ouders), etnische achtergrond en geslacht. Voor het geslacht werkt dat op twee manieren. Ten eerste hebben vrouwelijke studenten en vooral hun omgeving andere verwachtingen dan bij mannelijke studenten het geval is. Daarbij gaat het bijvoorbeeld over het vakgebied of het type baan na de opleiding. Die verwachtingen zullen het studiegedrag/-succes beïnvloeden. Daarnaast blijkt dat de samenstelling van de groep van belang is: als er slechts weinig mannelijke studenten zijn in een opleiding dan zullen de mannen zich in zo'n door vrouwen gedomineerde groep of opleiding minder 'thuis voelen'.

De laatste tijd is er ook aandacht voor de verschillen in de ontwikkeling van het jonge brein als verklaring voor verschillen in studiesucces (zie de eerdere bijdrage van Prof. Jolles). Het gaat dan vooral om de ontwikkeling van de niet-cognitieve vaardigheden. Naast kennis (cognitieve vaardigheden) hebben >>

ONDERNEMEN, ONDERZOEKEN & INSPIREREN

Master Professioneel Meesterschap

Wilt u een stap in uw loopbaan zetten en bijdragen aan onderwijsontwikkeling en onderwijsinnovatie? De masteropleiding Professioneel Meesterschap bereidt u voor op het uitoefenen van een voortrekkersrol hierin. Als Master of Education kunt u:

- ▶ de eigen praktijk verbinden met theoretische concepten rond didactiek, pedagogiek, onderwijskunde en met maatschappelijke ontwikkelingen;
- ▶ een ontwerponderzoek rond een concreet probleem of wens binnen de onderwijsorganisatie uitvoeren;
- ▶ een bijdrage leveren aan innovatie en implementatieprocessen binnen de onderwijsorganisatie.

Bezoek de informatiebijeenkomst op 23 juni a.s. of meld u direct aan voor een toelatingsgesprek via mastereducation@hva.nl.

CREATING TOMORROW

hva.nl/masterpm

MEDILEX
ONDERWIJS | Onafhankelijke kennis voor professionals

Voorkom radicalisering

Inadequaat omgaan met radicale of extremistische uitingen van uw studenten kan leiden tot polarisatie en verharding van het gesprek. Hoe gaat u om met interculturele spanningen in de klas? En welke signalen wijzen op radicaliserende jongeren?

Ga preventief te werk tegen radicalisering bij u op school!

Signalering en aanpak van radicalisering bij jongeren

Locatie:

In de Driehoek, Utrecht

Datum:

Dinsdag 4 oktober 2016

Inschrijven:

www.medilexonderwijs.nl/radicale-jongeren

Maak beladen
thema's bespreekbaar
op school!

RADICALISERING

studenten ook andere vaardigheden nodig om te kunnen presteren: zelfinzicht, motivatie, nieuwsgierigheid en zelfregulatie zijn voorbeelden van die vaardigheden. In het mannelijk brein verloopt de ontwikkeling van die vaardigheden anders en trager dan in het vrouwelijk brein. Vooral in de late adolescentie, de leeftijd waarin de meeste mensen gaan studeren, is de ontwikkelingsachterstand bij mannen duidelijk aanwezig.

Mogelijke maatregelen

Wat kunnen beleidsmakers bij de overheid en de instellingen doen om de kansongelijkheid tussen jongens en meisjes te beperken? In een recent onderzoek (Vossensteyn, Kottmann et al. 2015) zijn drie typen instrumenten onderscheiden: informatie, financiële prikkels en de organisatie van het onderwijs.

Waardoor zijn de kansen op talentverspilling voor bepaalde groepen studenten groter dan voor andere?

De overheid en de hogeronderwijsinstellingen proberen via het geven van informatie scholieren en studenten een helder beeld te geven van wat ze kunnen verwachten tijdens de studie en welk soort beroep na de studie binnen bereik ligt (beroepsbeeld). Door objectieve informatie te geven kan de invloed van de verwachtingen van de omgeving beperkt worden en kunnen meer studenten op de goede plek terecht komen. In Nederland kennen we dit instrument vooral rond meisjes en techniek. Informatiecampagnes rond jongens in 'typisch meisjes' opleidingen en beroepen komen we slechts op beperkte schaal tegen (vooral bij de pabo's).

Geld wordt niet of nauwelijks als instrument gebruikt. Er zijn wel experimenten geweest om het studiesucces in bepaalde studierichting te verhogen (zoals de Bétabeurs), maar die experimenten hebben geen navolging gekregen.

Bij de organisatie van het onderwijs gaat de laatste tijd veel aandacht naar de ontwikkeling van nieuwe onderwijsmodellen, maar de instellingen kunnen ook met kleinere aanpassingen invloed uitoefenen op de kansen van jongens. In opleidingen waarin jongens duidelijk in de minderheid zijn kan een opleiding ervoor kiezen de jongens te concentreren in één of twee groepen zodat ze zich beter thuis voelen (dan wanneer ze als enige jongen in een meisjesgroep zitten). Experimenten van dien aard zijn bij enkele pabo's gedaan. Voor de jongens leken de resultaten positief maar de meisjes in de meisjesgroepen zagen het gemis van een gemengde groep als negatief. De meeste experimenten zijn dan ook gestopt, dan wel anders in-

gericht (bijv. door geen klassikale jongensgroepen te maken, maar wel te zorgen dat jongens samen op stage gaan).

Mede onder de vlag van de ontwikkeling van 21st century skills wordt er in het hoger onderwijs bij steeds meer instellingen en opleidingen aandacht besteed aan de ontwikkeling van nieuwe onderwijsmodellen. Met probleem gestuurd onderwijs, andere verschijningen van activerende leervormen en andere vormen van toetsing en selectie probeert men deze vaardigheden, die voor een groot deel overlappen met de eerder genoemde niet-cognitieve vaardigheden, te ontwikkelen. Door de achterstand in de ontwikkeling van die vaardigheden in het brein van jongens komen de kansen op succes van jongens op steeds meer plekken onder druk te staan. De kans op succes is mogelijk nog kleiner geworden door het aanscherpen van het bindend studieadvies in het eerste jaar, wat bij veel universiteiten en hogescholen is gebeurd.

Discussie

De verschillen tussen jongens en meisjes in studiesucces in het hoger onderwijs wordt nu nog niet als probleem gezien. Daardoor is er weinig kennis over de specifieke invloed van gender op studiesucces en vooral over de effectiviteit van beleidsinstrumenten gericht op de beïnvloeding van die invloed. De toename van de onevenwichtigheden in deelname in delen van het hoger onderwijs vergroot de noodzaak voor beleidsmakers en bestuurders van instellingen om zich meer bewust te worden van de factoren die tot een 'jongensprobleem' (kunnen) leiden en van de effecten die ontwikkelingen in de inrichting van het onderwijs (student gericht, activerend in combinatie met aanscherping van BSA) kunnen hebben op de kansen op succes van jongens en meisjes. ■

De auteurs zijn verbonden aan het Center for Higher Education Policy Studies, Universiteit Twente

Aangehaalde literatuur

- > Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (2015). De waarde(n) van weten, Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025.
- > O'Malley, B. (2016). Universities urged to set male student entry targets. *University World News*.
- > The Economist (2015). The weaker sex, gender, education and work. *The Economist*.
- > Van der Velden, R., Ed. (2015). De jongens tegen de meisjes, Onderzoek naar verklaringen voor verschillen in studiesucces van jongens en meisjes in mbo, hbo en wo, Roa, CHEPS, VU Amsterdam.
- > Vossensteyn, H., et al. (2015). Dropout and completion in higher education in Europe: main report.